

1925

3 блеск-ноту надарожнага
Расна, Калининской акруги.

Расна-стары местачковы горад Беларусі.

У гісторыі /ХІУ сталецце/ ён ужо успамінаецца.

Расна запрауды быў глухі куток Беларусі на усходзе:
як звычайна-цёмра, несъведомасьць, бруд, богамаленьне.

Але гэта толькі было, адзін год таму назад, у пачатку
1924г., да райенаваньня БССР.

Старшыня вал. выканаўчага к-ту - быў акалодачны над-
зирацель, старшыня ЕПО-вураднік.

Гспадарка развалена. Каапаратыя руках кулакоў, паліцэй-
скіх, гандляроў. Школа ў руках цёмных, рэлігійных настаўнікаў.
Камітэты ўзаемадапамогі-на паперы.

Але гэта было.

Сеньня ўжо "Расна навыварат", далека падобныя, як паута-
ра гады назад.

Цяпер ужо не разгульваюць шайкі бандытаў, іначай гу-
дзіць "Цёмны лес". Пры напружанай рабоце-сеньня мы бачым
вынікі.

Раснянскі раён-паказальны раён Калининскай акругі.
Палітычнае становішча значна узрасло-што бязумоўна ідзе
для працы кіраўнічага саветскага апарату зусім іншыя умовы:
можна ўжо працаваць, ня ужываючы, праўдзівей кажучы, не кары-
стаючыся метадамі пэрыяду вайсковага камунізму.

Расна-цяпер сяло Беларусі, якое кіруе раёнам, населеным
у 25 в паловай тысяч чалавек, сяло сухое, пабудаванне на
узгор'і, акружанае зялёнымі палямі, - беларускае сяло.

Тут спатыкаем добра адбудаваны народны дом, бачым, як працуюць над адчыненнем раённага музея, бачым шэрагі бурлівага камсамолу, чырвоныя гальштукі, бачым упартую працу настаўніцтва на курсах, бачым і жыдоўскую синагогу, пабудаваную гадоў 500 таму назад у стыле піраміды, бачым, як яна ужо улазіць у зямлю, бачым яе струхнелыя сьцены, бачым руплівую працу па рамонту беларускае школы.

Але гэта ўсе надворнае, гэта толькі тое, што кідзецца у вочы у першы раз прыехаўшаму таварышу.

Калі-ж пацікавіўшыся глыбей жыццём раёну аб становішчы яго гаспадаркі, аб працы сельсаветаў, раённых устаноў, аб дасягненьнях беларусізацыі—мы бяспэчна можам сказаць, што раён Расьнянскі паказальны, поўнасьцю сельскі раён, дзе яшчэ ня так даўно "утварылася" савецкая улада, дзе яшчэ ня так даўно прайшоў Чырвоны Кастрычнік— узрос і есьць ужо дасягненьня, хаця-ж умовы для працы былі ненармальныя.

У той час, калі каапэрацыя была зусім развалена, цяпер мы бачым такія дасягненьня, што у месяц у спажывецкай каапэрацыі есьць 4000 зваротнага капіталу, што ўжо з 1 красавіка па 1 жніўня спаж. каап. дала 22200 руб. чыстага прыбытку.

Цэны на тавары у каапэрацыі значна панижаны.

Тут толькі адно непрадагледжана, што зусім мала уцягнута у каапэратыў пайшчыкаў, напрыклад, за час з сакавіка м-ца уцягнута 27 чалавек.

Па нашай думцы, трэба было-б яшчэ пры каапэратыве наладзіць ссыльны пункт, бо на сходах сялянства аб гэтым гаварыла даволі часта.

Становішча сялянскай гаспадаркі у Расьняншчыне /пераважнае землякарыстаньне/ церазпалосіца на трохпольлі.

Але есьць ужо и прадвесьци шматпольля: у райене есьць 13 паселкау, 32 х тары и 3 арцели, перайшоуны ужо на шматполье. Расьце дик павяличэньня серадняцких гаспадарак за коншт зьнишчэньня бядняцких и асаблива заможных гаспадарак, Але и яшчэ цяпер па райене есьць 42 гаспадарки без зямлі.

Забесьпячэньне сельска-гаспадарчым інвэнтарем даволи добрае, сахи ужо па райену спаткаць цяжкае.

Сельсаветы, каб сказаць, што не спраууляюцца з сваей работай, нельга, але самадзейнасьци асабливай и нават и асаблива з боку сяброу с.с. У большасьци, як правіла, працуюць старшыня и сакратар.

Бываюць такія выпадкі и часта, што сяляне зварочваюцца па справах да сяброу РВК або прыезджых таварышоу, а зусім не зьвяртаюць увагі на мясцовых сяброу сельсавету.

Сельсаветы на мясцох яшчэ вельмі слабыя и мала актыўны.

Камісіі пры с.с. арганізаваны, але працуюць слаба. Ды и настаўніцтва ня уцягнута у штодзённую арганізацыйную працу с.с. Трэба правесць ажнуленьне у працы с/с узварушыць

Што тычыцца пытаньня земляпарадкаваньня, дык галоўнай працай, як я праволзлася: гэта было - абрэзка зямлі у поўпрацоўных гаспадарках. Пакуль абрэзка скончына толькі у 3-х сельсаветах, усяго абрэзана па райену 77 гаспадарак, у якіх плошча да абрэзкі раўнялася 1530 дзесяцін.

Значна горш стаіць справа з лясной гаспадаркай. Лясы, якія знаходзяцца у райене, уваходзяць у склад розных лясніцтвау, гэта бязумоўна шкодзіць у працы, и у Расьне трэба заснаваць хоць філіял лясніцтва.

Калі пабываеш у весцы сярод сялянства, то убачыш, што рэвалюцыйная законнасьць сялянствам усвоена даволи добра,

што усвоена працаўнікамі нашага апарату. Культурнае становішча району выяўляецца у працы палітасветнай і школьнай.

У школах дзеці з боку беларусазнаўства падгатаваны слаба і гэта сведчыцца непадгатаванасцю самога настаўніцтва. Да таго-ж усюды скардзяцца, што позна прышлі падручнікі, Наогул, пытаньне беларусізацыі у Расьняншчыне не стаіць на належным месцы, хаця прароблена шмат і больш, чым у любой другой акрузе.

Районнае краязнаўчае т-ва, каб сказаць, што працуе так, як вымане наша жыцьце, як вымагае пара, нельга, але працуе і калі есьць тормаз, дык гэта таму-папершае, няма сродкаў, другое-няма кіраўніцтва з боку акруговага т-ва.

Апрача гэтага, няма кіраўніцтва і з боку Інбелкульту, ды да гэтага сябры Інбелкульту калі і прыжджады, дык не расхіналі сваю працу, як след, каб наказаць району, як трэба працаваць і на што асабліва зварочваць увагу, за што брацца з пачатку.

Верст 12 ад Расны есьць сяло Радомль, гэта таксама быў калісьці гандлёвы горад і, як кажа гісторыя, "служыўшы в перыяд уделов одним из оборонительных укреплений русских княжеских владений." "Здесь и теперь обнаруживаются под верхним слоем земли следы каменных построек служащих признаками существования города". "Существует основанное на преданиях предположение, что Родомль был в древности столицей Родимичей", якія, як вядома, сяліліся на Соку.

Трэба на гэта зьвярнуць увагу і, калі ня выехаць для досьледу, дык параіць назапісваць паданьні, бо і сёньня адзнакі "схаванага" гораду есьць.

А.Александрович
ЦГАОР БССР, газета "Савецкая Беларусь" № 190/1489/
25 жніўня 1925г.